

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

ЗАТВЕРДЖЕНО

На засіданні кафедри міжнародної
економіки та туризму

Протокол № 2 від 09.09 2018 р.

Зав. кафедри _____

_____ Г.О. Горіка

РОБОЧА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ
«ЕКСКУРСОЛОГІЯ»

Ступінь: магістр

Кількість кредитів ECTS **6**

Розробник: Богатирьова Г.А.
доцент кафедри міжнародної
економіки та туризму, к.п.н.,
доцент

2018 – 2019 навчальний рік

1. Опис дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни
Обов'язкова (для студентів спеціальності "назва спеціальності") / вибіркова дисципліна	Обов'язкова для студентів напрямку підготовки 242 «Туризм»
Семестр (осінній / весняний)	осінній
Кількість кредитів	6
Загальна кількість годин	180
Кількість модулів	3
Лекції, годин	30
Практичні / семінарські, годин	30
Лабораторні, годин	-
Самостійна робота, годин	120
Тижневих годин для денної форми навчання:	
аудиторних	4
самостійної роботи студента	6
Вид контролю	екзамен

2. Програма дисципліни

Ціль – здобуття системи теоретичних знань про екскурсологію, шляхи її розвитку, формування компетенцій та набуття практичного досвіду у сфері екскурсійних подорожей, розробка шляхів розвитку екскурсології.

Завдання: ознайомлення з основними поняттями та дефініціями екскурсології; потреба наукового осмислення екскурсології як феномена світоглядної культури людини; забезпечення наукового підходу до практичних форм і методів; впровадження екскурсійної діяльності суб'єктами туристичного обслуговування; потреба вивчення, узагальнення та впровадження досвіду екскурсійної справи зарубіжних країн; необхідність науково-практичного прогнозування шляхів розвитку екскурсійної справи в складовій туристичного продукту.

Предмет: теоретико-методологічні засади екскурсійної справи, методичні, психологічні й педагогічні аспекти організації і здійснення екскурсійної роботи.

Зміст дисципліни розкривається в темах:

Тема 1. Предмет, завдання та загальні поняття і визначення «Екскурсології»

Тема 2. Зв'язок екскурсології з іншими науками

Тема 3. Екскурсійний метод пізнання

Тема 4. Екскурсія як педагогічний процес

Тема 5. Психологія екскурсійної діяльності

Тема 6. Логіка в екскурсії

Тема 7. Шляхи удосконалення екскурсійної методики

Тема 8. Особиста майстерність екскурсовода

Тема 9. Професійна майстерність екскурсовода

Тема 10. Шляхи удосконалення професійної майстерності екскурсовода

3. Структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)				
	усього	у тому числі			
		лекц.	пр./сем.	лаб.	СРС
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Екскурсологія як наука					
Тема 1. Предмет, завдання та загальні поняття і визначення «Екскурсології»	14	2	2		10
Тема 2. Зв'язок екскурсології з іншими науками	14	2	2		10
Тема 3. Екскурсійний метод пізнання	14	2	2		10
Разом за змістовим модулем 1	42	6	6		30
Змістовий модуль 2. Аспекти організації екскурсійної діяльності					
Тема 4. Екскурсія як педагогічний процес	14	2	2		10
Тема 5. Психологія екскурсійної діяльності	14	2	2		10
Тема 6. Логіка в екскурсії	18	4	4		10
Тема 7. Шляхи удосконалення екскурсійної методики	18	4	4		10
Разом за змістовим модулем 2	64	12	12		40
Змістовий модуль 3. Професійна майстерність екскурсовода					
Тема 8. Особиста майстерність екскурсовода	23	4	4		15
Тема 9. Професійна майстерність екскурсовода	23	4	4		15
Тема 10. Шляхи удосконалення професійної майстерності екскурсовода	28	4	4		20
Разом за змістовим модулем 3	74	12	12		50
Усього годин	180	30	30	-	120

4. Теми семінарських/практичних/лабораторних занять

№ з/п	Вид та тема семінарського заняття	Кількість годин
1	Семінар – розгорнута бесіда Предмет, завдання та загальні поняття і визначення «Екскурсології»	2
2	Семінар запитань і відповідь Зв'язок екскурсології з іншими науками	2
3	Семінар – дискусія Екскурсійний метод пізнання	2
4	Семінар - мозковий штурм Екскурсія як педагогічний процес	2
5	Семінар – запитань і відповідей Психологія екскурсійної діяльності	2
6	Семінар – обговорення й оцінювання письмових рефератів Логіка в екскурсії	4
7	Семінар – вирішення проблемних завдань Шляхи удосконалення екскурсійної методики	4
8	Семінар – розгорнута бесіда Особиста майстерність екскурсовода	4
9	Семінар – мозковий штурм Професійна майстерність екскурсовода	4
10	Семінар з- вирішення проблемних завдань Шляхи удосконалення професійної майстерності екскурсовода	4
Всього		30

5. Індивідуальні завдання

1. Підготовка рефератів (доповідей) та наукових статей.
2. Огляд періодичної літератури за темами курсу.
3. Розв'язання ситуаційних завдань.
4. Робота з понятійно-категоріальним апаратом курсу.

6. Обсяги, зміст та засоби діагностики самостійної роботи

Вид та тема семінарських занять	Кількість годин самостійної роботи	Зміст самостійної роботи	Засоби діагностики
Змістовий модуль 1. Екскурсологія як наука			
Семінар – розгорнута бесіда Предмет, завдання та загальні поняття і визначення «Екскурсології»	10	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Поняття про екскурсологію, її об'єкт і предмет дослідження, основні завдання. Взаємозв'язок екскурсології з іншими науками. Історія розвитку екскурсології. Генеза екскурсологічних знань. Сучасні підходи в теорії екскурсології. Значення екскурсії у туристично-рекреаційній діяльності. Місце та роль екскурсології в системі підготовки фахівців у сфері туризму. Структура навчальної дисципліни. Основна наукова та навчальна література з екскурсології. Джерела [1, 4, 5, 6, 9]. 2. Самотестування. 3. Підготовка до презентації доповіді.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, заслуховування та обговорювання доповідей
Семінар запитань і відповідь Зв'язок екскурсології з іншими науками	10	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: зв'язок екскурсології з дисциплінами «Рекреаційна географія», «Туристичне краєзнавство», «Організація туристичних подорожей», «Маркетинг у туризмі», «Психологія» 2. Самотестування. 3. Підготовка до понятійного диктанту.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, понятійний диктант
Семінар – дискусія Екскурсійний метод пізнання	10	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Екскурсійний процес, його основні принципи (науковість, доступність, системність, переконливість). Форми екскурсійної діяльності. Правові засади екскурсійної діяльності. Поняття про екскурсійне обслуговування. Види екскурсійних послуг. Методи пізнання та їх використання в екскурсійному процесі. Екскурсійний метод пізнання, його комплексний характер. Вимоги до екскурсійного методу. Діалектичні, формально-логічні, конкретно-історичні та часткові методи в екскурсології. Джерело [1, 2, 4, 5, 9]. 2. Самотестування. 3. Підготовка до презентації доповіді.	Тестування, проведення дискусії, заслуховування та обговорювання повідомлень
Разом змістовий модуль 1	30		
Змістовий модуль 2. Аспекти організації екскурсійної діяльності			
Семінар - мозковий штурм Екскурсія як педагогічний процес	10	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Екскурсія, її сутність, функції та ознаки. Екскурсійні об'єкти, принципи та критерії їх відбору. Характеристика екскурсійних об'єктів. Класифікація екскурсій: за змістом, складом, кількістю учасників, місцем проведення, формою проведення, способом пересування. Тематика та зміст екскурсій. Екскурсія як педагогічний процес, форма навчання та виховання особистості. Культурно-просвітницькі аспекти екскурсійної роботи. Особливості поєднання в екскурсійних завданнях навчання та виховання. Дидактичне та виховне завдання екскурсовода. Компоненти педагогічної діяльності екскурсовода. Конструктивний,	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання практичних завдань

		<p>організаторський, комунікативний і пізнавальний компоненти екскурсійної діяльності. Дидактичні принципи екскурсії (системність, ідейність, наочність, зв'язок із життям, доступність, переконливість). Дидактичні цілі екскурсії – навчити бачити, озброїти навичками самостійного спостереження та отримання знань з екскурсійного середовища, виховати повагу до різних культур і народів, стимулювати розвиток особистості тощо. Використання екскурсивом методів переконання, приучення, вимагання та заохочення. Осмислення екскурсійної інформації. Виховний вплив екскурсивода на екскурсантів. Виховне значення тематичних екскурсій. Виховання у екскурсантів навичок самостійного дослідження об'єктів. Післяекскурсійна робота екскурсивода. Педагогічна техніка екскурсивода та її елементи.</p> <p>Джерело [2, 4, 5, 10].</p> <p>2. Самотестування.</p>	
Семінар – запитань і відповідей Психологія екскурсійної діяльності	10	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Екскурсія як психологічний процес. Особливості розумової діяльності та їх застосування в екскурсії (сприйняття, відчуття, увага, пам'ять, уява, пізнання, емоції). Пізнавальна активність під час екскурсії. Дедуктивний та індуктивний методи пізнання в екскурсіях. Механізми сприйняття інформації. Пізнавальні, емоційні та вольові процеси сприйняття екскурсійного матеріалу. Поєднання чуттєвого та логічного методів пізнання в процесі екскурсії. Уявлення, судження та умовиводи як складові процесу мислення екскурсантів. Асоціації в екскурсіях. Словесні, наочні та практичні методи роботи екскурсивода з екскурсантами. Правила екскурсійного спілкування. Психоемоційний контакт між екскурсивом і групою, методи його встановлення та підтримки. Активність екскурсантів як показник ефективності екскурсії. Зацікавленість та її прояви. Робота з пам'яттю екскурсантів. Види пам'яті. Використання основних процесів пам'яті в екскурсійній діяльності. Привертання, концентрація та переведення уваги. Втрата і деконцентрація уваги та способи їх подолання. Методи керування увагою, стимулювання емоцій. Уява екскурсантів, її роль у реалізації завдань екскурсії. Образ території (теми) як головний результат екскурсії.</p> <p>Джерело [1- 14].</p> <p>2. Самотестування.</p> <p>3. Самоперевірка знань</p>	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання практичних завдань
Семінар – обговорення й оцінювання письмових рефератів Логіка в екскурсії	10	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Дотримання законів логіки в екскурсійній діяльності. Логічна форма екскурсії. Логічні проблеми в екскурсіях та можливості їх усунення.</p> <p>Джерело [4-5, 9].</p> <p>2. Самотестування.</p> <p>3. Самоперевірка знань</p>	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання практичних завдань
Семінар – вирішення проблемних завдань Шляхи удосконалення екскурсійної методики	10	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Загальна та часткова екскурсійні методики. Структура методики екскурсійної роботи. Вимоги екскурсійної методики. Особливості екскурсійної методики у різних видах екскурсій. Напрями підвищення якості методичної роботи в екскурсійних установах. Науково-методична література. Технологія підготовки інноваційного екскурсійного продукту. Організація та зміст процесу розробки нової екскурсії. Творча група, її склад. Основні етапи підготовки</p>	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання практичних завдань, перевірка зібраної інформації

		екскурсійного продукту. Маркетинговий аналіз середовища екскурсійної діяльності. Формулювання теми, мети і завдань екскурсії, з'ясування інноваційних переваг екскурсійного продукту. Визначення можливостей проведення екскурсії за темою на визначеній території, характеру та форми екскурсії, цільової аудиторії продукту. Відбір літератури та складання бібліографії. Пошуки інших джерел екскурсійного матеріалу (літературних, архівних, статистичних тощо). Аналіз джерел інформації. Відбір та вивчення екскурсійних об'єктів. Класифікація об'єктів, критерії їх оцінки. Підготовка картки (паспорту) об'єкту. Розробка та складання маршруту екскурсії. Об'їзд (обхід) маршруту, складання його картосхеми. Написання контрольного тексту екскурсії. Комплектування «портфелю екскурсовода». Відбір методичних прийомів проведення екскурсії. Визначення техніки проведення екскурсії. Складання методичної розробки. Укладання документації екскурсії (технологічної карти, таблицю екскурсії). Індивідуальний текст екскурсії, його особливості. Структура тексту. Затвердження екскурсії і впровадження її у сферу екскурсійного обслуговування. Джерело [1, 2, 11]. 2. Самотестування.	
Разом змістовий модуль 2	40		
Змістовий модуль 3. Професійна майстерність екскурсовода			
Семінар – розгорнута бесіда Особиста майстерність екскурсовода	15	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Виникнення професії «екскурсовод»: вітчизняний та зарубіжний досвід. Престижність професії. Система професійної підготовки та підвищення кваліфікації екскурсоводів. Організація екскурсійної роботи на туристично-екскурсійних підприємствах (екскурсійний маркетинг, створення екскурсій, підготовка екскурсовода, реклама, комунікаційна діяльність, екскурсійне обслуговування, менеджмент екскурсійної діяльності). 2. Самотестування.	Тестування, розв'язання практичних завдань
Семінар – мозковий штурм Професійна майстерність екскурсовода	15	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Поняття про професійну майстерність екскурсовода. Вимоги до екскурсовода, його права та обов'язки. Особистість екскурсовода та її роль у професійній діяльності. Конструктивні, організаторські, комунікативні й пізнавальні здібності екскурсовода. Ерудиція екскурсовода. Тенденційність в роботі екскурсовода. Роль темпераменту екскурсовода у проведенні екскурсії. Авторитет та індивідуальність екскурсовода. Інтуїція екскурсовода. Моральні якості. Самооцінка. Професійні знання, вміння та навички екскурсовода, їх формування. Система навчальних вправ. Домашні завдання. Екскурсовод як інформатор, коментатор, співрозмовник, порадник, емоційний лідер. Мова екскурсовода. Форми ораторського мистецтва екскурсовода. Зовнішня та внутрішня мова екскурсовода. Прихований діалог. Стиль та культура мови. Мовний етикет. Темп та ритм мови. Логічні наголоси. Невербальні засоби спілкування. Класифікація жестів, що використовуються в екскурсійному показі. Міміка та поза екскурсовода. Екскурсійний етикет. Фактори, що впливають на екскурсійну майстерність. Шляхи удосконалення екскурсійної майстерності. Джерело [1, 4, 6, 14]. 2. Самотестування.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання практичних завдань, перевірка зібраної інформації

<p>Семінар з- вирішення проблемних завдань Шляхи удосконалення професійної майстерності екскурсовода</p>	<p>20</p>	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Методичні прийоми в екскурсії як засіб дій екскурсовода, їх класифікація. Методичні прийоми показу, розповіді, руху. Особливі методичні прийоми в екскурсіях. Засвоєння екскурсоводом методичних прийомів. Основні вимоги до показу. Етапи показу, співвідношення показу та розповіді, показ та огляд. Прийоми попереднього огляду, панорамного показу, зорової реконструкції, зорового монтажу, локалізації подій, абстрагування, інтеграції, зорового порівняння, зорової аналогії, асоціацій. Демонстрація наочності. Основні вимоги до розповіді. Особливості розповіді в екскурсіях (залежність від темпу пересування, підпорядкованість показу, використання зорових доказів, конкретність, адресність, переконливість). Прийоми екскурсійної розповіді: екскурсійна довідка, опис, коментування, характеристика, пояснення, репортаж, цитування, літературний монтаж, посилення на свідків, персоніфікація, «питання-відповідь», проблемна (дискусійна) ситуація, зіткнення суперечливих версій та ін. Техніка проведення розповіді під час руху транспорту. Співвідношення розповіді та показу. Варіанти поєднання показу та розповіді в екскурсії. Використання пауз в екскурсії. Відповіді на питання екскурсантів. Вимоги до техніки ведення екскурсії. Забезпечення безперервності екскурсії як процесу засвоєння знань. Джерело [1, 2, 6, 11]. 2. Самотестування.</p>	<p>Тестування, розв'язання проблемних завдань</p>
<p>Разом змістовий модуль 3</p>	<p>50</p>		
<p>Разом</p>	<p>120</p>		

для різних категорій туристів;											
16. Спроможність забезпечувати й підвищувати свою професійну майстерність як екскурсовода.										+	

8. Методи викладання

Лекції, семінарські заняття, самостійна робота (підготовка презентацій, рефератів, самостійно опрацювання додаткових питань за наведеним переліком літератури).

9. Методи оцінювання

Екзамен.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Відповідно до системи оцінювання знань студентів ДонНУЕТ, рівень сформованості компетентностей студента оцінюються у випадку проведення екзамену: впродовж семестру (50 балів) та при проведенні підсумкового контролю - екзамену (50 балів).

Оцінювання студентів протягом семестру

№ теми практичного заняття	Вид роботи/бали					
	Тестові завдання	Ситуаційні завдання, задачі	Обговорення теоретичних питань теми	Індивідуальне завдання	ПМК	Сума балів
Змістовий модуль 1						
Тема 1	2	1	1	1		5
Тема 2	2	1	1	1		5
Тема 3	1			1	3	5
Разом змістовий модуль 1	5	2	2	3	3	15
Змістовий модуль 2						
Тема 1		1,5	0,5			5
Тема 2	1	1,5	0,5	2		5
Тема 3	1	1,5	0,5	2		5
Тема 4	1	1,5	0,5	2		5
Разом змістовий модуль 2	3	6	2	6	3	20
Змістовий модуль 3						
Тема 1	1	0,5	0,5	1		5
Тема 2	1	1,5	1,5	1		5
Тема 3	1	0,5	1,5	1	3	5

Разом змістовий модуль 3	3	2,5	3,5	3	3	15
Разом						50

Загальне оцінювання результатів вивчення дисципліни

Для виставлення підсумкової оцінки визначається сума балів, отриманих за результатами екзамену та за результатами складання змістових модулів. Оцінювання здійснюється за допомогою шкали оцінювання загальних результатів вивчення дисципліни (модулю).

Оцінка		
100-бальна шкала	Шкала ECTS	Національна шкала
90-100	A	5, «відмінно»
80-89	B	4, «добре»
75-79	C	
70-74	D	3, «задовільно»
60-69	E	
35-59	FX	2, «незадовільно»
0-34	F	

11. Методичне забезпечення

1. Електронний конспект лекцій.
2. Методичні вказівки з вивчення дисципліни.
3. Індивідуальні завдання.
4. Навчальна та наукова література, нормативні документи.

12. Рекомендована література

Основна

1. Долженко Г. П. Экскурсионное дело: [учебное пособие] / Г. П. Долженко. – Ростов-н/Д: Феникс, Март, 2009. – 272 с.
2. Дьякова Р. А. Основы экскурсоведения / Р. А. Дьякова, Б. В. Емельянов, П. С. Пасечный. – М. : Просвещение. – 1985. – 255 с.
3. Туристичне країнознавство. Європа: [навч. посіб.] / М. П. Мальська, М. З. Гамкало, О. Ю. Бордун. - К. : ЦУЛ, 2009. - 224 с.
4. Психологія туризму: [навч. посіб.] / О. П. Крупський, О. В. Шевяков, О. М. Ярошкевич, Н. О. Євдокимова. – Дніпропетровськ: Акцент ПП, 2015. – 194 с.
5. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності: [підручник] / За ред. В. Ф. Орлова / Т. Г. Сокол. - К.: Грамота, 2009. - 264 с.
6. Федорченко В. Х. Туристський словник-довідник: [навч. посіб.] / В. Х. Федорченко, І. М. Мініч. - К. : Дніпро, 2000. - 54 с.

Допоміжна

7. Козловський Є. В. Правове регулювання туристичної діяльності: [навч. посіб.] / Є. В. Козловський. - К. : Центр учбової літератури, 2015. - 295 с.
8. Мальська М. П. Туристичний бізнес: теорія та практика: [навч. пос.] / М. П. Мальська, В. В. Худо. - К. : Центр учбової літератури, 2007. – 424 с.
9. Туристичне країнознавство. Європа: [навч. посіб.] / М. П. Мальська, М. З. Гамкало, О. Ю. Бордун. - К. : ЦУЛ, 2009. - 224 с.
10. Туризм України: економічні та організаційні механізми розвитку. - Тернопіль, «Терно-граф». - 2008 - 976 с.
11. Тягунова Н. М. Основи організації туристичного бізнесу. Кредитно-модульний курс: [навч. посібник] / Н. М. Тягунова. - К. : Центр учбової літератури, 2014. - 130 с.
12. Федорченко В. К. Історія екскурсійної діяльності в Україні: Навч. посібник / В. К. Федорченко, О. М. Костюкова, Т. А. Дьорова, М. М. Олексійко. - Київ, Кондор. – 2004. – 166 с.

13. Нездоймінов С. Г. Організація екскурсійних послуг. Навч.- методичний посібник / С. Г. Нездоймінов. – Одеса: Астропринт, 2011. – 216 с.
14. Омельченко Б. Ф. Дифференцированный поход к обслуживанию различных групп туристов и экскурсантов: Конспект лекций / Б. Ф. Омельченко. – М. : ИПК, 1997. – 120 с.
15. Омельченко Б. Ф. Экскурсионное общение: Познание, воспитание, отдых / Б. Ф. Омельченко. – М. : Наука, 1991. – 380 с.
16. Чагайда І. М. Екскурсознавство : навчальний посібник / І.М. Чагайда, С.В. Грибанова. – К., 2004. – 240 с.
17. Чорненька Н. Організація туристичної індустрії: [навч. посіб.] / Н. Чорненька. - К. : Центр учбової літератури, 2008. - 388 с.

Інформаційні ресурси

18. [World Tourism Organization UNWTO](http://www2.unwto.org/): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/>
19. International Recommendations for Tourism Statistics 2008 (IRTS 2008): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://statistics.unwto.org/en/content/conceptual-framework-tourism-statistics-international-recommendations-tourism-statistics-200>
20. Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework (TSA:RMF 2008): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://statistics.unwto.org/en/content/conceptual-framework-tsa-tourism-satellite-account-recommended-methodological-framework-tsar>
21. Державне агентство з туризму та курортів: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua/ua/>